

3 Oppervlaktewater en waterkering

Voor de Noordzee, zie *bestuurlijke netwerkkaart Noordzee en zeescheepvaart*

crisistypen	<ul style="list-style-type: none"> • (dreigend) hoogwater • (dreigend) laagwater • (dreigende) waterverontreiniging en verontreiniging van de waterbodem en oever • problemen met watertemperatuur
bevoegd gezag	<ul style="list-style-type: none"> • beheerder van oppervlaktewaterlichamen en waterkeringen ('waterbeheerder') • gedeputeerde staten, bij spoed commissaris van de Koningin • minister I&M • burgemeester (in het bijzonder ten aanzien van gevolgen voor de bevolking) of voorzitter veiligheidsregio • minister V&J (gevolgen voor de bevolking)
soorten maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • maatregelen van waterhuishoudkundige aard met inbegrip van maatregelen tegen een verontreiniging van de waterbodem en oever • maatregelen ten aanzien van de scheepvaart • maatregelen ten aanzien van de visserij bij een verontreiniging • maatregelen ten aanzien van de drinkwatervoorziening bij een verontreiniging • handhaving openbare orde en openbare veiligheid in het algemeen

Beheer

- Het beheer van oppervlaktewaterlichamen en waterkeringen ('waterbeheer') betreft de zorg van waterstaatkundige aard, met name gericht op de waterkwantiteit (niet te veel en niet te weinig), de chemische en ecologische waterkwaliteit en de vervulling van maatschappelijke functies, met inbegrip van vaarwegbeheer.
- Waterbeheer heeft ook betrekking op de waterbodem en de oever.
- Waterbeheer moet worden onderscheiden van nautisch beheer (verkeersmaatregelen).

- Voor zover bij waterbeheer gebruik moet worden gemaakt van (nautische) bevoegdheden jegens het scheepvaartverkeer, is van belang dat de waterbeheerder veelal tevens nautisch beheerder is (*zie bestuurlijke netwerkkaart binnenvaart*).

Beheerders

- Het beheer van oppervlaktewaterlichamen en waterkeringen berust bij de minister van I&M (voor deze Rijkswaterstaat) en bij waterschappen, in enkele gevallen (havens, vaarwegbeheer) bij een gemeente of provincie.

- De waterschappen en de regionale diensten Rijkswaterstaat opereren in beginsel zelfstandig, zij het in afstemming met andere beheerders en met provincies
- Aparte gremia voor hoogwater en laagwater: na opschaling de Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging LCO; laagwater: Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling LCW.

Toezicht op beheer, centralisatie van de besluitvorming

- De provincie – gedeputeerde staten (GS) – oefent het toezicht uit op het optreden bij gevaar door waterschappen. GS, en bij spoed de commissaris van de Koningin, kunnen bevelen geven. De minister van I&M oefent daarop het oppertoezicht uit. Het toezicht van de commissaris jegens Rijkswaterstaat betreft alleen de rol van de HID als rijksheer.
- De minister van I&M kan rechtstreeks bevelen geven aan decentrale waterbeheerders.
- De minister van I&M kan de regie volledig naar zich toe trekken, in het bijzonder bij grootschalige overstromingen.
- Bij grootschalige overstromingen zal ook de minister van V&J de regie centraliseren, in het bijzonder ten aanzien van evacuatie.

Koelwater

- Watertemperatuur: de lozing van koelwater van industrie en van elektriciteitsproductiecentrales wordt beperkt door de temperatuur van het oppervlaktewater.
- De mogelijkheid om tijdelijk af te wijken van de normale voorschriften in de watervergunning is in de vergunning zelf opgenomen.

Visserij

- Visserij: mogelijke maatregelen in de vangst- en distributieketen bij een verontreiniging, *zie bestuurlijke netwerkkaarten milieu en voedsel*.

Drinkwater

- Voor maatregelen door drinkwaterbedrijven tegen inname van verontreinigd oppervlaktewater *zie bestuurlijke netwerkkaart nooddrinkwater en noodwater*.

Relatie beheerder - burgemeester

- De burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) zou op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid (inclusief het opperbevel) in verband met de openbare orde en veiligheid aan een beheerder zo nodig een bevel kunnen geven. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot interventie doet aan GS of de minister van I&M. De burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) past hier dus in beginsel niet zijn bevoegdheden toe.
- Alleen de burgemeester (of voorzitter veiligheidsregio) treft maatregelen jegens de bevolking, in het bijzonder evacuatie (zo nodig binnen de kaders van commissaris en V&J), of de minister van V&J treft zelf maatregelen, *zie bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen en handhaving openbare orde*. Partijen in de functionele keten doen dat niet, met uitzondering van eventuele vordering / onteigening van bijvoorbeeld materiaal tot herstel van een waterkering.

Relatie met regionaal beleidsteam en de commissaris van de Koningin

- De hoofdingenieur-directeur van een regionale dienst van Rijkswaterstaat (HID), die in de praktijk namens de minister het beheer van rijkswateren behartigt, de havenmeesters

Rotterdam en Amsterdam en het hoofd Facilitair Steunpunt Nieuwe Haven te Den Helder zijn tevens rijksheer voor I&M: zij vertegenwoordigen de minister in een regionaal beleidsteam.

- De voorzitter van het bestuur van een betrokken waterschap neemt desgewenst deel aan de vergadering van een regionaal beleidsteam.
- Voor de rijksheer I&M – commissaris van de Koningin, zie *bestuurlijke netwerkkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.
- Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van een partij in de keten oppervlaktewater en waterkering onverantwoord acht, kan hij:
  - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een bevel geven of voorschriften uitvaardigen en daarbij binnen dat kader die andere partij dwingend bijsturen
  - aan de commissaris verzoeken te interveniëren.De commissaris kan een aanwijzing geven inzake samenwerking of – voor wat betreft de maatregelen zelf – overleg voeren met die andere partij of ‘bovenlangs’

verzoeken jegens die andere partij dwingend op te treden.

Bovendien kan de commissaris optreden op grond van zijn eigen bevoegdheden in de keten oppervlaktewater en waterkering.

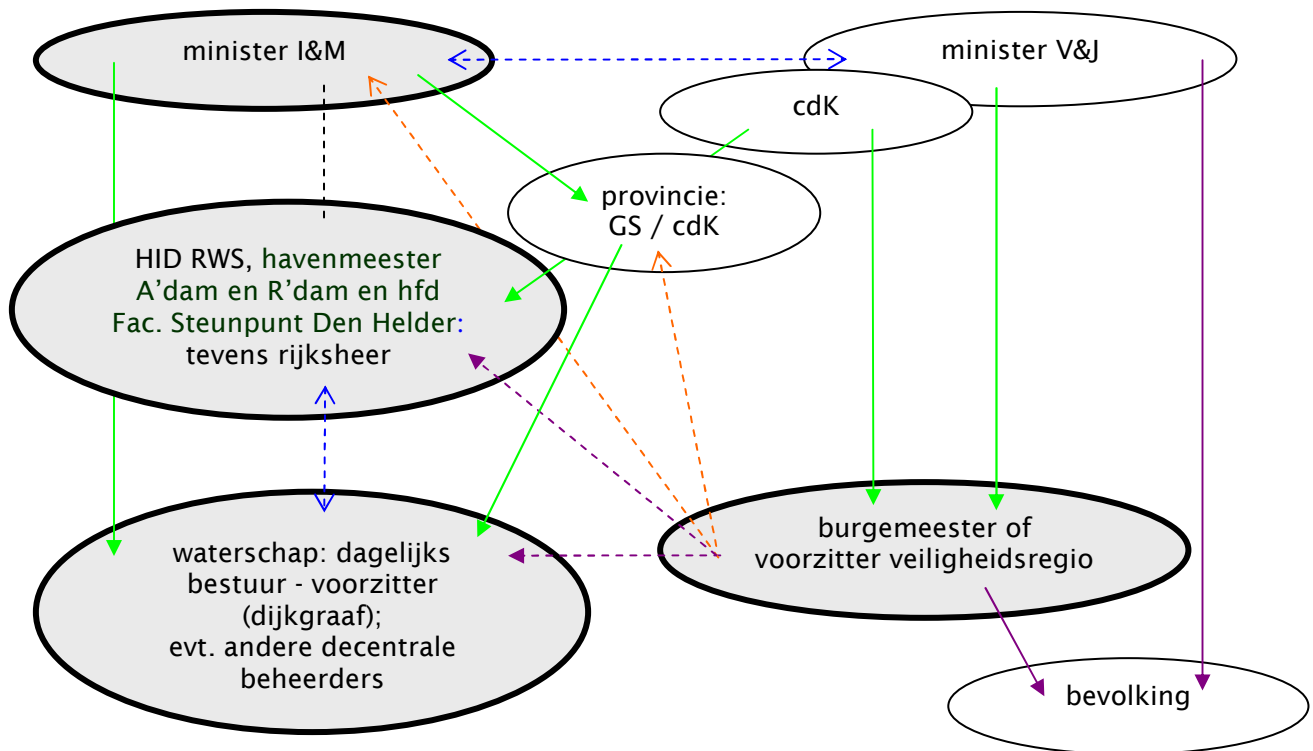
- Vice versa, als een rijksheer van I&M een maatregel van een burgemeester of voorzitter van een veiligheidsregio onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat de commissaris ingrijpt. De minister van I&M kan aan de minister van V&J verzoeken in te grijpen.

IJsselmeergebied en Waddenzee

- Voor het IJsselmeergebied en Waddenzee (met het Eems Dollard gebied) gelden aparte afspraken inzake samenwerking.
- In beide gebieden wordt gewerkt met een Coördinerend regionaal beleidsteam in geval van regiogrensoverschrijdende waterincidenten. Bij effecten in andere gemeenten / regio's worden daar één of meerdere regionale operationele teams en (regionale) beleidsteams ingericht voor de bestrijding van de effecten op het eigen grondgebied.

Functionele keten waterbeheer

algemene keten

- > Informatie en afstemming
- Interne lijnen
- Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
- - - -> Verzoek burgemeester of voorzitter veiligheidsregio aan commissaris of minI&M om jegens een beheerder op te treden
- - - -> Maatregelen jegens beheerders door burgemeester of voorzitter veiligheidsregio, subsidiair
- Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie

Bijlage 3: bestuurlijke aandachtspunten oppervlaktewater en waterkering

bestuurlijke maatregelen

- Een (dreigende) overstroming, laagwater of een waterverontreiniging raakt meerdere sectoren. Zorg voor een overzicht van alle effecten / neveneffecten met knelpunten, geplaatst in een tijdbalk:
  - feiten: na hoeveel uur zijn waar problemen te verwachten
  - netwerk: welke sectoren / ketens zijn getroffen en bepaal (aan de hand van de betreffende netwerkkaart) wie in een keten verantwoordelijk is voor het treffen van maatregelen
  - netwerk: bepaal de rol van het (algemeen) openbaar bestuur (burgemeester of voorzitter veiligheidsregio) en de maatregelen die van het bestuur worden verwacht
- Bij dat overzicht gaat het niet alleen om de bevolking en de volksgezondheid, maar ook om bijvoorbeeld gevolgen voor
  - bedrijfsvoorraden en veeteelt (bij hoogwater: evacuatie of niet)
  - scheepvaartverkeer
  - bevoorrading door middel van binnenvaart
  - drinkwater (inname van oppervlaktewater voor de bereiding van drinkwater)
  - en bij een overstroming gevaar voor belangrijke of risicovolle objecten (zoals uitval van elektriciteits-, gas- en telecominstallaties met alle gevolgen van dien, installaties voor (lucht)verkeersleiding, drinkwaterinstallaties, waterzuiveringsinstallaties, opslag van (milieu)gevaarlijke stoffen).
- Een overstroming vereist onmiddellijk operationeel optreden, maar een dreigende overstroming vereist een bestuurlijke afweging van het risico en de gevolgen van het wel of niet treffen van maatregelen.

Inzicht is nodig in mogelijke zwakke plekken in de waterkeringen (waar komt het water wanneer de dijk over) en daarmee ¹:

  - De omvang, specifieke (geografische, infrastructurele en demografische) kenmerken van en risico's in het bedreigde gebied;
  - De beschikbare tijd (de tijd vanaf het moment

¹ Bron: Nationaal Responsplan Hoogwater en Overstromingen (2007), deel 1, p. 33.

van waarschuwing tot aan het verwachte moment van overstroming);

- De benodigde tijd, m.a.w. de tijd die nodig is om alle inwoners uit het rampgebied te evacueren.
- Vooruitlopend op besluitvorming over evacuatie bij hoogwater vindt de gecoördineerde operationele voorbereiding daarop plaats (bestuurlijk te bewaken):
  - voorlichting aan de bevolking, evacuatieroutes, opvang en verzorging, registratie, beveiliging van het gebied na evacuatie, voorbereiding van evacuatie van bedrijfsvoorraden en vee, inventarisatie van belangrijke en risicovolle objecten (zie hiervoor) en wat voor specifieke maatregelen daarvoor nodig en mogelijk zijn.
- Na een evacuatiebesluit²:
  - Indien onvoldoende tijd beschikbaar is om alle inwoners uit het bedreigde gebied te evacueren, richt de hulpverleningsactiviteiten op hulp aan hen die achterblijven (voorlichting, voorzien in primaire levensbehoeften), naast opvang van evacués elders.
  - Indien voldoende tijd beschikbaar is om alle inwoners uit het bedreigde gebied te evacueren, richt een deel van de hulpverleningsactiviteiten op maatregelen voor het beheer van het gebied (het voorkomen van de ramp na de ramp), naast opvang van evacués elders.
- Zelfredzaamheid bij een (dreigende) overstroming: sluit zo veel mogelijk aan bij eigen initiatieven van de bevolking.

zichtbaarheid
bestuur, media en
informatievoorziening

- Stem meteen af met de betrokken organisaties wie de bevolking voorlicht en wie met de media communiceert
  - bij hoogwater en een overstroming ligt dat bij burgemeester of voorzitter veiligheidsregio waarbij andere organisaties technische informatie kunnen verstrekken
  - bij andere incidenten *kan* dat zich beperken tot een functionele keten, zoals bij een beperkte verontreiniging of ten aanzien van de lozing van koelwater door elektriciteitsproductiecentrales

---

² Ibidem, p. 38.

coördinatie

- Naar hun aard zijn crises met water grensoverschrijdend, zowel binnenlands (gemeenten, veiligheidsregio's) als internationaal (Duitsland en België).
Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor afstemming van maatregelen met andere gemeenten / regio's, zoals de evacuatie-tijdlijn en evacuatie-routes.
- Burgemeester / voorzitter veiligheidsregio: draag zorg voor coördinatie met de betrokken sectoren en organisaties (waaronder de rijksheren) op grond van het overzicht van effecten / neveneffecten.
- Betrokken functionele ketens (in het bijzonder de waterbeheerder): stem maatregelen af met het openbaar bestuur.
- Weet (aan de hand van de netwerkkaarten) wie knopen doorhakt en zo nodig aan een andere partij een opdracht kan geven (*overruling* – op grond van de noodbevoegdheden van burgemeester / voorzitter veiligheidsregio, aanwijzingsbevoegdheid commissaris van de Koningin)
  - draag bij een dergelijke beslissing zorg voor een goede onderbouwing
- Is de commissaris van de Koningin geïnformeerd over ontwikkelingen?
Is de rechtstreekse lijn van commissaris met burgemeester / voorzitter en minister beschikbaar?
- Bevoegd gezag voor het incident of indien bestuurlijk is opgeschaald de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio: bewaak de coördinatie met de Onderzoeksraad voor veiligheid en betrokken inspecties.

Versie: 2011-1

Uitgave: Provincies Noord-Holland en Flevoland

Auteur: Ernst Brainich

Contact: Tel.: (023) 514 47 25

E-mailadres: kab@noord-holland.nl

Internetadres: www.noord-holland.nl